

Misjon, familie, ekteskap og rase – Anna Jakobsen Cheng og China Inland Mission

Marte Læg Reid Nesse

Marte Læg Reid Nesse (f. 1986). Lektor ved Knarvik videregående skole. Master i historie 2015, Universitetet i Bergen.

Summary

Anna Jakobsen Cheng (1860-1911) is known in missionary literature as one of the two first single women from Norway to take up missionary work in China, but there is more to her story. She also married a Chinese convert named Cheng Xiuqi and as a consequence, she was ostracised from The China Inland Mission, the missionary organisation she had belonged to for 11 years. In addition, she and her husband started their own missionary organisation in 1899 named "Anna Cheng's Mission". Anna Jakobsen Cheng's life story is fascinating but also presents challenges as to how one can understand her experiences. The Missionary family concept, developed by historian Emily J. Manktelow, is a newer analytic concept that aims at revealing the complexities of mission history. By studying Anna Jakobsen Cheng's personal relationships in the framework of missionary families and how these connected her to a global mission family we gain new insight to her particular life experiences and to mission history in general.

Nøkkelord: Anna Jakobsen Cheng, misjonsfamilie, misjonshistorie, kvinne- og kjønns historie, rase, ekteskap.

58

Innledning

I misjonslitteraturen er Anna Jakobsen Cheng (1860-1911) er kjent som en av de to første enslige kvinner fra Norge som ble misjonær i Kina, i tjeneste for China Inland Mission (CIM). Det som er mindre kjent om Anna Jakobsen Cheng, er at hun giftet seg med en kristen kineser i 1898, elleve år etter at hun kom til Kina. På grunn av CIMs regler om ekteskap måtte hun slutte som misjonær. Etter at hun forlot CIM, etablerte hun og mannen hennes deres egen misjonsorganisasjon kalt Anna Cheng's Mission i 1899.¹

Misjonsfamilier og misjonærfamilier

Anna Jakobsen Chengs livsløp skaper nysgjerrighet og spørsmål om hvordan vi kan forstå

betingelsene for hennes veivalg og erfaringer. En som kan gi hjelp til dette, er historikeren Emily J. Manktelow, som har utviklet et nyere analytisk verktøy hun kaller «misjonsfamilie». I boken *Missionary families. Race, gender and generation on the spiritual frontier*² studerer hun hvordan misjonærer ble forstått gjennom misjonsfamiliekonseptet. I følge Manktelow kan dette konseptet avdekke nye og viktige aspekter ved misjonshistorien. Kristne kunne for eksempel forstå personlige relasjoner og misjonsorganisasjoner som en familie, og gjennom familieretorikken ble det satt rammer for hvordan en familie skulle se ut.³ Dette førte videre til ideer om hvordan en familie ikke skulle se ut.⁴ Konseptet tillater for det første å fokusere på ikke-biologiske og nære relasjoner som noe familiært, og for det andre å se institusjonelle relasjoner som en familie.⁵ Ved å inkludere kjønnsroller og hvordan misjonsorganisasjoner på et institusjonelt nivå brukte familiehierarkiprinsipper, synliggjør Manktelow konflikter som kunne oppstå mellom hva kvinnelige misjonærer ideelt skulle være og hva de i realiteten opplevde på misjonsmarken.⁶

Et eksempel på en slik konflikt er CIMs syn på giftermål. Det skulle tjene misjonens beste. Dersom det ble oppfattet som å motarbeide misjonens virke, kunne organisasjonen involvere seg i misjonærenes personlige valg. Det var dette som var tilfellet for Anna Jakobsens vedkommende. Hennes valg av ektefelle var personlig for henne, men angikk også CIM ettersom hun var en del av – og ansatt i – denne misjonsorganisasjonen. Både menn og kvinner var velkommen inn i misjonen uansett rase. Likevel så misjonsorganisasjonen ekteskap på tvers av raser som uakseptabelt ettersom det ikke passet inn i deres egen forståelse av hvordan en misjonsfamilie skulle være.⁷ CIMs normer for hvordan en familie skulle se ut, kunne føre til konflikter mellom misjonens ideologi og misjonærenes virkelige erfaringer.

Nyere misjonsstudier anerkjenner misjonslitteratur og forskning på misjon som viktige komponenter for å avdekke kompleksiteten i misjonshistorien. Historikeren Thoralf Klein bruker sakstudier for å vise hvordan misjonærenes forestillinger om Kina påvirket misjonsarbeidet og Vestens syn på Kina.⁸ Historikeren Inger Marie Okkenhaug og sosiologen Line Nyhaugen Predelli er bare to av flere forskere som har

fremhevet at misjonshistorien også belyser aspekter ved kvinne- og kjønns historie.⁹ Nyere forskning fremhever viktigheten av å studere misjonærenes egne erfaringer ettersom det synliggjør nye sider ved misjonshistorien. Misjonsfamiliekonseptet er en nyere forskningstrend innenfor studiet av misjonshistorie.

For å få grep om konseptet må to begreper forklares nærmere. Det første er misjonærfamilier, som fokuserer på kjernefamilier og personlige relasjoner. For Anna Jakobsens vedkommende dreier dette seg om hennes nære relasjoner på hjemstedet i Kristiansand og hennes ekteskap.¹⁰ Det andre, misjonsfamilier, omfatter relasjoner på et institusjonelt nivå. I Anna Jakobsens tilfelle er dette hovedsakelig CIM. På mange måter kan misjonsfamilier forstås som en sammensetning av mange mindre misjonærfamilier. De tilhører samme «familie», men misjonsfamilier definerer altså en større og mer organisert enhet. .

Hovedgrunnen for å gjøre denne distinksjonen er å vise hvordan det mer personlige aspektet ved misjonærfamilier overlapper misjonsfamilien, den «institusjonelle familien». Det var nettopp overlappingen mellom misjonærfamilien og misjonsfamilien som gjorde det mulig for Anna Jakobsen i 1884 å gå fra å være en tjenestepike til å bli misjonær på vegne av en stor misjonsaktør som CIM. Det er to hendelser i Anna Jakobsens liv som står i fokus gjennom denne artikkelen: hennes overgang fra å være tjenestepike til å bli misjonær i tjeneste for CIM og hennes ekteskap med Xiuqi Cheng, som førte til at hun måtte slutte i CIM. Disse to overgangene i hennes liv vil bli forstått ved hjelp av misjonsfamiliekonseptet. Dette fokuset kan synliggjøre spenningsfelt som oppstod mellom det personlige og det institusjonelle nivået. Samtidig kan konseptet vise betydningen av nære relasjoner og forståelsen av familiehierarki.

Fra lokal til institusjonell misjonsfamilie

For å forstå hvordan Anna Jakobsen kunne bli en av de to første enslige kvinnelige misjonærene fra Norge som arbeidet i Kina, må man drøfte bakgrunnen for at norske misjonsorganisasjoner åpnet opp for kvinner. Anna Jakobsen var medlem av Den evangelisk-lutherske frikirke i Kristiansand. Historikeren Bjørg Seland og sosiologen Olaf Agedal påstår at hvis man skal få øye på kvinnenes rolle i Den evangelisk-lutherske frikirke, må man fokusere på de uformelle kirkeaktivitetene.¹¹

Mot slutten av 1800-tallet eksisterte det en rekke norske misjonsorganisasjoner. Den eldste var Det Norske Misjonsselskap, som ble stiftet i 1842 i Stavanger.¹² Misjonsselskapet gav ikke kvinner formelle roller, men dette innebar ikke at kvinner ikke hadde roller.¹³ Studerer man uformelle roller trer et helt annet bilde frem. Kvinner deltok gjennom frivillig arbeid som å samle inn penger, og de deltok på møter.¹⁴ En av de mer åpenbare grunnene til at kvinner fikk større rom, var at misjonsvirksomheten var i vekst og behøvde bidragsyttere. Man kan kanskje si at den økende virksomheten var en underliggende faktor for at organisasjoner åpnet opp for nye praksiser. I 1845 ble Dissenterloven innført i Norge. Den tillot andre kristne kirkesamfunn å etablere seg ved siden av statskirken. De nye trossamfunnene representerte en ny form for organisering ettersom de var fri til å utforme sitt eget lovverk og sin egen praksis.¹⁵ Hjemmene ble også i større grad en møteplass, eller en «uformell» møteplass, for de nye protestantiske trossamfunnene. Her kom kvinner, menn og omreisende predikanter sammen til møter.

I følge Seland og Agedal var det flere vekkelser i Kristiansand i løpet av 1800-tallet.¹⁶ De definerer vekkelser som en tid da Gud gjennom Ordets forkynnelse «vekker» sitt folk fra en passiv til en aktiv tilstand.¹⁷ For eksempel kunne mennesker under en vekkelser erfare at Gud kalte dem til å omvende seg eller til å tjene Gud på en spesiell måte.¹⁸ En kallsopplevelse kan videre beskrives som å oppleve seg selv både som utvalgt og unik.¹⁹ Mot slutten av 1800-tallet ble det etablert en rekke såkalte trosmisjoner. Trosmisjoner satte Guds kall i sentrum. De hadde gjerne en form for sentraladministrasjon som sendte ut misjonærer. Disse trengte ingen økte kvinners deltakelse i misjonsarbeidet og var en klar forutsetning for at Anna Jakobsen kunne

bli misjonær. Dette gir også en viktig kontekst for diskusjonen om Anna Jakobsens lokale misjonærfamilie i Kristiansand.

Fra tjenestepike til misjonær

Anna Jakobsen vokste opp i Kristiansand og fikk, som de fleste unge piker på denne tiden, tidlig arbeid som tjenestepike. Mot slutten av tenårene eller begynnelsen av tjueårene ble hun ble i husholdningen til kjøpmannen Theodor og hans kone Elisabeth Rasmussen. Sistnevnte har etterlatt seg et rikt kildemateriale som står som den eneste inngangsporten til kunnskap om Anna Jakobsens tidlige år. Det er lite informasjon om Anna Jakobsens egen familie i disse kildene. I sine livserindringer forteller Elisabeth Rasmussen at Anna Jakobsen ble omvendt i ung alder.²⁰ Ekteparet Rasmussen tilhørte Frikirken i Kristiansand og var aktivt engasjert der.²¹ De inviterte predikanter fra inn- og utland til å forkynne i sin kirkesammenheng, og ved mange anledninger bodde predikantene hjemme hos dem.

Anna Jakobsens nære relasjon til Rasmussen kan identifiseres som noe familiært og dermed også forstås som en misjonærfamilie. De utgjorde en lokal misjonærfamilie, som var knyttet sammen gjennom relasjonelle bånd til frikirkelige miljøer og trosbevegelser. Hjemmet til Rasmussens ble et sted hvor det ble knyttet kontakt mellom misjonærfamilier og misjonsfamilier. Felles for Rasmussens hushold og de predikanter og misjonærer som besøkte hjemmet, var at de verdsatte «kallsopplevelsen» som noe som kvalifiserte mennesker for misjonsarbeid. Noe av det som kjennetegnet trosmisjonene, var at de satt sin lit til Gud for økonomiske midler.²² Det var et «tro-sprinsipp». Det var et slikt trosmisjonsmiljø Anna Jakobsen ble knyttet til, da hun ble ønsket velkommen inn i familien Rasmussen.

Den lokale misjonærfamilien var et møtested der Anna Jakobsen ble inkludert i et frikirkelig miljø og møtte predikanter fra inn- og utland. Det var også her hun møtte Sofie Reuter, som skulle bli hennes reise- og misjonspartner i Kina. Siden det var få norske misjonsselskaper som i 1880-årene sendte ut enslige kvinner, ble Anna Jakobsen og Sofie Reuter nødt til å finne andre muligheter. To omreisende predikanter som hadde kontakt med CIM, kom til Kristiansand og skulle få betydning for Anna Jakobsen og Sofie Reuters valg av misjonsorganisasjon. En av dem som besøkte familien Rasmussen, var en berømt vekkelsespredikant på rundreise i Norge ved navn Reginald Radcliffe fra Liverpool. Han kom til Kristiansand i 1879 og forkynte om behovet for kvinner i misjonsmarken.²³ Fire år senere inviterte Rasmussens den svenske vekkelsespredikanten Fredrik Franson (1852-1908), som forkynte om «de siste tider». Ettersom tiden var knapp til Jesu gjenkomst, måtte flere engasjere seg i misjonsvirksomhet.²⁴ Behovet for misjon påvirket både Anna Jakobsens og Sofie Reuters beslutning om å bli misjonærer. Begge ble tilknyttet CIM da det var denne organisasjonen som ga enslige kvinner anledning til å bli misjonærer.

CIM var en trosbevegelse som satte «kallsopplevelsen» som opptakskrav. På mange måter var det denne forståelsen av hva som kvalifiserte mennesker for misjonsarbeid, som bandt Anna Jakobsens lokale misjonærfamilie, familien Rasmussen, sammen med CIM, som representerer en institusjonell misjonsfamilie.

Familien Rasmussen var møtepunktet som gav Anna Jakobsen de nødvendige kontaktene slik at hun kunne gå fra å være en tjenestepike til å bli misjonær. Fru Rasmussen og Sophie Reuter skrev til Radcliffe for å få direkte kontakt med CIM. Fru Rasmussen både leste og skrev engelsk og kunne derfor knytte kontakt med internasjonale misjonsaktører. Dette viser at det var den lokale misjonærfamilien som familien Rasmussen representerte, som knyttet de nødvendige kontaktene og førte Anna Jakobsen inn i den store institusjonelle misjonsfamilien CIM.

Misjon i Kina og ekteskapsregler

Kina var frem til 1840-tallet stengt for utlendinger, med unntak av handelsporten Guangzhou som var åpen under handelssesongen. Kristendommen var også bannlyst i landet fra 1724 til 1840-tallet.²⁵ Disse forholdene skulle endre seg med de traktater som ble utferdiget i kjølvannet av Opiumskrigene.²⁶ Nå ble Kina åpnet for handel og misjon, også innlandet, som tidligere hadde vært stengt for utlendinger.²⁷

Protestantisk misjon kom for alvor i gang etter at de vestlige stormaktene hadde etablert seg i Kina. Imperialisme og misjon skjedde parallelt og hjalp på mange måter hverandre til å etablere en sterk tilstedeværelse i Kina.²⁸ Kjernefamilier på misjonsmarken var også kolonifamilier, som begge var nærmere tilknyttet den vestlige kulturen enn kulturen de kom til i Kina. Med den vestlige forståelsen av familie fulgte automatisk en vestlig forståelse av kjønnsroller.²⁹ Fra et vestlig perspektiv var de vestlige familiene i Kina viktige da de kunne representere hvordan familier ideelt skulle se ut. Det blir likevel for enkelt å si at misjon og imperialisme var to sider av samme sak. Selv om noen aspekter overlapper, ved at man for eksempel hadde samme forståelse av vestlig kultur, var misjonens høyeste motivasjon å gi evangeliet til Kina.³⁰

Alvin Austin er historiker og forfatter av *China's Million*, som er et grundig studium av CIMs historie. Boken er basert på arkivmateriale og analyserer CIMs plassering i engelsk og kinesisk historie. I følge Austin var James Hudson Taylor (1832-1905), CIMs grunnlegger, opptatt av at millioner av mennesker døde i Kina uten å ha tatt i mot evangeliet. Derfor dannet han i 1865 CIM.³¹ Visjonen han hadde, var spesielt rettet mot Kinas innland, der få misjonærer hadde vært før. Hudson Taylor ønsket både menn og kvinner velkommen. Behovet for kvinner på misjonsmarken var ytret ved mange anledninger. I følge CIM kunne kvinner få innpass på nye steder ettersom de lettere ble tatt i mot av de lokale innbyggerne.³²

Hudson Taylor var øverste leder av CIM og forventet at misjonærene skulle respekttere CIMs regelverk, og at de skulle sette sin lit til Gud for alle behov.³³ Når det gjaldt regler for misjonsarbeidet, var det tydelig at ekteskapsinngåelser mellom misjonærer var vanlig. Misjonsorganisasjonen så derfor behovet for å sette rammer for hvordan de ville at misjonærene skulle forholde seg til ekteskap. Alle som ville gifte seg, måtte vente to år før de kunne inngå ekteskap. Årsaken til dette var at premature ekteskap kunne skade misjonens fremgang.³⁴ CIM anså ekteskap som meget viktig for misjonsarbeidet. Derfor forsøkte man å tilpasse ekteskapspraksisen til misjonens visjon, som var å nå flest mulig kinesere med evangeliet. Ekteskap på tvers av raser er, etter det jeg kan se, ikke et tema i CIMs regelverk. Årsaken til det kan være mange. Det var generelt vanskelig for misjonsorganisasjoner å forholde seg til ekteskap på tvers av rase. Det var ukjent og kan ha blitt oppfattet som truende for den hierarkiske strukturen innad i misjonen.³⁵ Hudson Taylor mente selv at Anna Jakobsens ekteskap hadde satt alle kvinnelige misjonærer i fare.³⁶ Av den grunn er det tydelig at ekteskapet var uønsket.

Da Anna Jakobsen var blitt en del av CIM og hadde fått misjonstrening i London i drøyt ett år, ankom hun Kina i 1886. CIM var en veletablert misjonsorganisasjon da hun ble antatt som misjonær, og det var allerede utviklet retningslinjer for hva en misjonær kunne og ikke kunne gjøre. Hennes ansettelse i CIM kan anses som et arbeidsforhold hvor hun måtte forholde seg til CIMs standardiserte krav. Hun måtte blant annet følge lederskapets instruksjoner så lenge hun ønsket å være medarbeider i CIM.

Det var ikke uvanlig at misjonsorganisasjoner generelt brukte misjonsfamiliertorikk for å identifisere hvem som tilhørte felleskapet og hvem som ikke gjorde det. I interne brev og i CIMs misjonsblader var det vanlig å lese «kjære søster i Herren» eller «fra en søster i Herren». Dette kan leses som en bekreftelse på det familiære

båndet innad i det kristne felleskapet og i organisasjonene.³⁷

Misjonsfamilieretorikken reflekterte tilhørighet, men i tillegg reflekterte den en hierarkisk struktur. Alle var velkommen inn i misjonen, og alle ble da brødre og søstre i Kristus. Likevel var det en innforstått struktur der man måtte underlegge seg lederskapet, eller «farsroller» i misjonen.³⁸

Videre kan misjonsfamiliekonseptet anvendes som en metafor for å forstå situasjoner misjonærer møtte på misjonsmarken. Her ble forståelsen av det kristne felleskapet og misjonsfamilien viktig. Mann og kone, far og mor, var helt sentrale roller i misjonsarbeidet ettersom de kunne reflektere den «ideelle» kristne familien.³⁹ Misjonærene oppfattet Kina som preget av en lydighetskultur. På mange måter anså misjonærene landet som mindre sivilisert enn det vestlige samfunn.⁴⁰ Misjonsvirksomheten i Kina handlet ikke bare om å gi evangeliet, men også om å prege hele kulturen. De så det som en «naturlig» prosess av kristningen at Kina ble mer sivilisert.⁴¹ Enten det var synlig for misjonærene eller ikke, var misjon og vestlige kultur meget sammensatt.⁴² Kristne kinesere ble en del av den kristne familien, men likevel ble de ansett som annerledes enn vestlige.⁴³ Det samme gjaldt synet på kvinner. Enten de var vestlige eller kinesiske, var kvinnen alltid underordnet mannen i familien og i samfunnet.

Skepsisen de vestlige misjonærene hadde til kinesisk kultur kom også til uttrykk i deres syn på kvinner og ekteskap. Ifølge Sofie Reuters dagbok anså kinesiske menn sin kone som sin eiendom og kunne derfor selge henne om han ønsket. Dette ble omtalt som en forkastelig praksis av misjonærene.⁴⁴ Forståelsesrammen CIM-misjonærene befant seg innenfor, visjonen de arbeidet for, og forskriftene de var pålagt å følge, bød på utfordringer ettersom de ideelle forventningene ikke alltid var forenelig med de reelle erfaringene. Misjonsmarken i seg selv representerte en kollisjon mellom ulike kulturer og ulike virkelighetsoppfatninger.

Anna Jakobsens ekteskap

Anna Jakobsen og Sofie Reuter ankom Kina første gang i 1886 etter et år med misjonstrening i London. De ble sammen stasjonert i Ho-Chow⁴⁵ i Shanxi provinsen. Allerede under opplæringstiden i London fikk de begge en nær relasjon til CIMs lederskap. Anna Jakobsen arbeidet blant annet som hushjelp hos søsteren til Hudson Taylor.⁴⁶ Da de var blitt stasjonert i Shanxi, ble begge plassert under lederskapet til den lokale predikanten Hsi Shengmo.⁴⁷ Sofie Reuters dagbok antyder ved flere anledninger at de hadde nær kontakt med lederskapet.⁴⁸

Austin omtaler Cheng, mannen Anna Jakobsen giftet seg med, som pastor Hsis medarbeider.⁴⁹ Mildred Cable, en misjonær stasjonert samme sted, forteller at Cheng kom fra Shanxi-provinsen, og at han hjalp Hsi i arbeidet med opiumsmisbrukere.⁵⁰ Selv om ingen kilder eksplisitt nevner når Cheng og Anna Jakobsen traff hverandre, er det klart at de jobbet side ved side under Hsis ledelse.⁵¹ Da de i 1893 ytret ønske om å gifte seg, ble Anna Jakobsen beordret av CIMs ledelse til å bryte forlovelsen. Misjonen truet med å sende henne tilbake til Norge hvis ikke hun gjorde det. Anna Jakobsen adlød ledelsen. Hun ble sendt lengre sør i Kina for å komme på avstand fra Cheng og fortsatte i arbeidet ved grensen til Hunanprovinsen. For CIM var situasjonen nå løst. Det kom derfor angivelig som et sjokk, da det fem år senere kom et brev som informerte ledelsen om at Anna Jakobsen og Cheng skulle gifte seg i nær fremtid. Nå tok CIM alle midler i bruk for å stoppe bryllupet, men de lyktes ikke. Som en konsekvens av sitt valg måtte Anna Jakobsen tre ut av CIM ettersom det var umulig for organisasjonen å godta denne alliansen.

Etter ekteskapsinngåelsen sendte Hudson Taylor et personlig brev til Anna Jakobsen, på vegne av CIM.⁵² I dette brevet omtaler han hennes avgjørelse indirekte som et

svik mot misjonen. Han var tydeligvis av den oppfatning at hennes personlige valg var av offentlig karakter ettersom det ville påvirke hele misjonen. Videre omtaler Hudson Taylor hendelsen som den mest alvorlige i CIMs trettiårige historie. Det var spesielt kvinners stilling han var opptatt av. Nå kunne kinesiske menn betrakte vestlige kvinner som mulige ektefeller.⁵³ Hudson Taylor påpeker også det formelle: at Anna Jakobsen hadde brutt sin arbeidskontrakt ved ikke å gi seks måneders varsel om at hun ville forlate misjonen.⁵⁴ Ifølge Rasmussen livserindringer var Anna Jakobsen klar over at hennes valg ville føre til at hun måtte trekke seg fra misjonen.⁵⁵

I flere av reaksjonene innad i CIM ble Anna Jakobsens brudd på arbeidskontrakten trukket frem, men andre kilder avslører at hennes valg var mer komplekst enn som så. Ikke lenge etter bryllupet ble nyheten om ekteskapet omtalt i *The North China Herald*. Dette var en Shanghai-basert, engelskspråklig avis, som dekket en rekke begivenheter og hendelser innenfor handel, politikk og misjonsvirksomhet i Kina.⁵⁶ Diskusjonen her satte ekteskapet inn i en annen kontekst ettersom det i avisens spalter pågikk en debatt om ekteskap på tvers av rase.

Debatten vitner om stor uenighet mellom folk avhengig av tilhørighet og kulturell bakgrunn. Debattantene er ikke navngitt, med unntak av J.W. Stevenson som responderte på vegne av CIM. Bidragene er signert enten ved angivelse av nasjonen man kom fra eller ved gruppetilhørighet som «fra en misjonær». Et av bidragene, som er signert «fra en misjonær», påpekte at Anna Jakobsen var blitt «nedgradert» til sin kinesiske ektemanns status.⁵⁷ En engelsk dame påstod at det var «farlig» for Anna Jakobsen å gifte seg med en kineser. Nokså direkte avspeiler dette et negativt syn på kinesisk kultur og samfunn. Det var alt annet enn en ideell familiesituasjon for en vestlig kvinne å gifte seg med en kineser. Dette var ikke bare oppfatningen til CIM, men også til folk som hørte til i andre sammenhenger. Ekteskapet ble ansett som å motarbeide misjonen, og kanskje også den vestlige tilstedeværelsen i Kina. I motsetning til CIM, som ikke anså Anna Jakobsens ekteskap som en ideell familiekonstellasjon, mente Anna Jakobsen selv at ekteskapet ville styrke deres videre misjonsarbeid.⁵⁸ I 1899 etablerte ekteparet sin egen misjonsorganisasjon, som fikk navnet *Anna Cheng's Mission*.⁵⁹ De fortsatte misjonsarbeidet i Kina helt frem til 1915, det året Cheng døde. Anna Jakobsen gikk bort fire år tidligere.⁶⁰ Deres datter Mary (f. 1899) opprettholdt kontakten med Norge etter foreldrenes død og besøkte landet i voksen alder.

Austin antyder også at Anna Jakobsens ekteskap kan ha vært det første som har blitt inngått mellom en vestlig kvinne og en kinesisk mann. I så fall kan deres familie omtales som en helt ny type misjonærfamilie, som folk kan ha oppfattet som fremmed og truende for de etablerte normene.

Misjonsfamilier – nye perspektiver i misjonshistorien

Misjonsfamiliekonseptet er et differensiert konsept som kan avdekke nye aspekter ved Anna Jakobsen Chengs erfaringer, da det synliggjør hvordan hun fikk muligheter i en kontekst, men begrensinger i en annen. Det var gjennom den nære relasjonen til familien Rasmussen og deres nettverk at Anna Jakobsen Cheng og Sofie Reuter fikk kontakt med omreisende predikanter. Rasmussens og CIMs felles forståelse av betydningen av Guds kall og behovet for kvinner i misjon bandt dem sammen. Den lokale misjonærfamilien, Rasmussen-familien, og den institusjonelle misjonsfamilien, CIM, tilhørte samme nettverk og gjorde det mulig for Anna Jakobsen å forflytte seg over til en arena som tidligere hadde vært stengt for kvinner.

Anna Jakobsen Cheng kom inn i en stor institusjonell misjonsfamilie, CIM, på grunn av en felles forståelse av hva som kvalifiserte for å gå inn i misjonsarbeid. Som misjonær i CIM måtte hun rette seg etter deres forståelse av hvordan en kjernefamilie skulle se ut. En kjernefamilie skulle først og fremst tjene misjonen og dens formål.

Da Anna Jakobsen Cheng og Cheng Xiuqi første gang ønsket å inngå i ekteskap, ble hun truet med å bli sendt tilbake til Norge. Hun visste at hun måtte forlate misjonen hvis hun giftet seg med Cheng Xiuqi, men hun ønsket ikke å gi opp misjonsarbeidet av den grunn. I 1898 giftet de to seg på tross av CIMs tydelige føringer for ekteskap. Det var ikke bare at Anna Jakobsen Cheng hadde brutt en arbeidsavtale, hun hadde i følge Hudson Taylor også skapt den største krisen i misjonsorganisasjonens historie.

Anna Jakobsen Chengs ekteskap skapte et spenningsfelt mellom CIMs misjonsideologi og ideologien rundt det kristne felleskap. CIM hadde en oppfatning av hvordan en kjernefamilie skulle se ut, blant annet fordi den automatisk representerte den større misjonsfamilien CIM. Hennes ekteskap var ikke et representativt ekteskap for misjonen. Det hjalp ikke at de begge var kristne og arbeidet for samme sak.

I den offentlige debatten avdekkes et større bilde. Her kommer både kjønns- og rase-spørsmål frem i lyset. For en vestlig kvinne var det å gifte seg med en kinesisk mann å «nedgradere» seg selv ettersom hun da ville få mannens lavere status. Med andre ord, en kvinne var underlagt sin mann uansett kultur. Og siden Kina var ansett av vestlige som en mindre sivilisert kultur, ble det betraktet som «farlig» å gifte seg med en kinesisk mann. Det er påfallende hvor mange, ikke bare innad i misjonsorganisasjonen, men også utenfor, som engasjerte seg i diskusjonen om dette ekteskapet. Det var Anna Jakobsen Chengs og Cheng Xiuqis eget valg, men det ble en sak for mange flere. En forklaring på dette er at ekteskapet var høyst kontroversielt og gikk på tvers av vanlige normer. Den vestlige forståelsen av familie var identisk med misjonens forståelse av familie og hvordan dette kunne tjene til misjonens og Vestens fremgang i Kina. Med andre ord, Anna Jakobsen Chengs ekteskap ble ansett som et regelbrudd, men også som et normbrudd av mange flere enn dem i CIM. Dette kan også forklare hvorfor Hudson Taylor tolket Anna Jakobsen Chengs brudd på arbeidsavtalen som et svik mot hele CIM, hele den institusjonelle misjonsfamilien.

Konsekvensen var at hun forlot misjonsfamilien CIM, som hun hadde tilhørt i 11 år, og startet en ny institusjonell misjonsfamilie, Anna Cheng's Mission. Denne misjonsorganisasjonen var basert på fellesskapet i en kjernefamilie. For Anna Jakobsen Cheng var kallet livslangt, og dette gjorde at hun slo røtter i Kina sammen med sin mann, stiftet familie og fortsatte misjonsarbeidet frem til sin død.

Noter

1. I For en fullstendig oversikt over kildearbeidet til denne artikkelen, se Læg Reid, M. D. (2015) *Missions, Families and the Life Course of Anna Sofie Jakobsen Cheng*. Masteroppgave, Universitetet i Bergen. Henviser også til prosjektet som masteroppgaven er tilknyttet: "Merchants and Missionaries", prosjektnummer: 205553. Artikkelen bygger også på funn i Rongen, Ole Bjørn (2013). «Dokumentar, diktning og plagiat. Om framstillinga av dei første norske Kina-misjonærene, Anna Sofie Jakobsen og Sophie Reuter» i *Norsk Tidsskrift for Misjonsvitenskap*.
2. Manktelow, E. J. (2013). *Missionary families. Race, gender and generation on the spiritual frontier*. Manchester & New York: Manchester University Press.
3. Manktelow (2013), 11-12.
4. Manktelow (2013), 12.
5. Manktelow (2013), 12.
6. Manktelow (2013), 62.
7. Cox, J. (2008). *The British Missionary Enterprise since 1700*. Florence, NY: Routledge, 109.
8. Klein, T. (2009). "Christian Mission and the Internationalization of China", 1830-1950 i *Trans-pacific Interactions. The United States and China, 1880-1950* (eds.: Künnemann, V. & Mayer). New York: Palgrave Macmillan, 142-145.
9. Okkenhaug, I. M. (2010). "Gender and Nordic Missions in the Nineteenth and Twentieth Centuries" i *Scandinavian Journal of History*. Routledge, London. Predelli, L. N. (2003). *Issues of Gender, Race, and Class, in the Norwegian Missionary Society in Nineteenth-Century Norway and Madagascar*. The Edwin Mellen Press.
10. Det kan diskuteres om ikke Anna Cheng's Mission var både en misjonærfamilie og en misjonsfamilie.
11. Seland, B & Aagedal, O. (2008). *Vekkelsesvind. Den norske vekkingskristendommen*. Oslo: Det Norske Samlaget, 60.
12. Predelli (2003), 9 og 195.
13. Predelli (2003), 134-135.
14. Okkenhaug (2010), 73-74.
15. Skeie, K. H. (2014). "World Wide Missionary Web" i *The Great Diversity. Trajectories of Asian Development* (eds.: Brautaset, C. and Dent, C. M.). Wageningen Academic Publishers, 70. (eds.: Brautaset, C. and Dent, C. M.). Wageningen Academic Publishers, 70.
16. Seland og Aagedal (2008), 30-33.
17. Seland og Aagedal (2008),
18. Mikaelsson, L. (2003). *Kallets ekko. Studier i misjon og selvbiografi*. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 148.
19. Seland og Aagedal (2008), 123.
20. Statsarkivet i Kristiansand. Depot 818: Elisabeth Rasmussens livserindringer, 22. Rasmussens livserindringer er hovedkilden til Jakobsens tidlige år.
21. Statsarkivet i Kristiansand. Depot 663: En avisartikkel som annonserer at Elisabeth Rasmussen ble valgt inn i bystyret i Kristiansand.
22. Skeie (2014), 67, Cox (2008), 183-184 og Mikaelsson (2003), 80-81.
23. Korsets Seier 15.01.1912. «Søster Anna Jakobsens hjemgang».
24. Statsarkivet i Kristiansand. Depot 818: Elisabeth Rasmussens livserindringer, 4-5 og Austin (2007), 89.
25. Bays, D. H. (2012). *A New History of Christianity in China*. Wiley-Blackwell, 32. Historikerne Odd Arne Westad og Joanna Waley-Cohan hevder at årsaken til at kristendommen ble bannlyst i Kina var at Paven nektet å anerkjenne kinesiske religioner. Westad, O.A. (2012). *Restless Empire. China and the World since 1750*. Basic Books, 11 og Waley-Cohan, J. (1999). *The Sextants of Beijing*. New York/London: W. W. Norton and Company, 87.
26. Waley-Cohan (1999), 140 og 162. Den første opiumskrigen (1839-1842) ble utkjempet mellom Storbritannia og Kina. I den andre opiumskrigen (1856-1860) ble Frankrike og USA med på britisk side.
27. Opiumskrigene og de etterfølgende traktatene er komplekse tema, som er forklart i all enkelhet her: Ett perspektiv er at traktatene ble påtvunget Kina og Kina stod som taper i samtlige avtaler. Opiumskrigene markerer også starten på det som kalles "The treaty century", dvs. tiden mellom 1840 og 1940, da vestlige stormakter dominerte Kina. Westad (2012), 53.
28. Cleall (2012), 34-36.

29. Cleall (2012), 34-36.
30. Cox (2010), 18 og 53.
31. Austin, A. (2007). *China's millions. The China Inland Mission and Late Qing Society, 1832-1905*. Wm. B. Eerdmans Publishing Co, 71.
32. *China Inland Mission Collection (GB/SOASNAF/CII): CIM/O1/O3/2: China Council Minutes (1886-1947), "The value of women's work" (1889)*.
33. Austin (2007), 66 og 79.
34. *China Inland Mission Collection (GB/SOASNAF/CII): CIM/O1/O3/2: China Council Minutes (1886-1947), "Narrative on marriage" (1889)*, 1.
35. Berkwitz (2013), 118.
36. *China Inland Mission Collection (GB/SOASNAF/CII): CIM/O3/O9/76: James Hudson Taylor Papers (1891-1898), James Hudson Taylor's letter to Miss Jakobsen. Dated Kuling, August 26th, 1898*.
37. *China Inland Mission Collection (GB/SOASNAF/CII): CIM/O3/O9/76: James Hudson Taylor Papers (1891-1898), Letter from A. Huddle to Mr Taylor, dated T'ai-yuen Fu, Shan-si. August 2th, 1898. I dette brevet kaller A. Huddle, Jakobsen for "a sister"*.
38. Skeie (2014), 67-68 og 71-72.
39. Manktelow (2013), 109.
40. Cleall (2012), 34-35.
41. Det var en forbindelse mellom det å bli kristen og få et «fruktbart» liv. Cox (2008), 134-135.
42. Cox (2008), 134-135.
43. I en instruksjonsbok for CIMs misjonærer finner vi egne paragrafer spesielt for omvendte kinesere. *China Inland Mission Collection (GB/SOASNAF/CII): CIM/O1/O3/2: China Council Minutes (1886-1947), "Principles and Practice of the CIM" (1886)*.
44. Grimstvedt (1914), 141-142.
45. Ho-Chow (Hochow) er også referert som Hou Xian og Houzhou i forskjellige kilder. Byen ligger mellom Taiyuan i nord og Ping-yang (Linfen i dag) i sør.
46. Statsarkivet i Kristiansand. Depot 818: Elisabeth Rasmussens livserindringer, 26.
47. Cable, A. M. (1917). *The Fulfilment of a Dream of Pastor Hsi's. The Story of the Work in Hwochow*. London: Morgan and Scott, 22.
48. Grimstvedt (1914), 146. Her forteller Reuter at de har fått brev fra Mr. Taylor.
49. Austin (2007), 388-389.
50. Cable (1917), 22.
51. Austin (2007), 388-389, Cable (1917), 22 og Cable (1943), II.
52. *China Inland Mission Collection (GB/SOASNAF/CII): CIM/O3/O9/76: James Hudson Taylor Papers (1891-1898), James Hudson Taylor's letter to Miss Jakobsen. Dated Kuling, August 26th 1898*.
53. "A mixed missionary marriage", "I am, etc, Y", *The North China Herald*. August 15th, Volume 1898, Issue 1619, 304.
54. *China Inland Mission Collection (GB/SOASNAF/CII): CIM/O1/O3/2: China Council Minutes (1886-1947), "Principles and Practice of the CIM" (1886)*, 18.
55. Statsarkivet i Kristiansand. Depot 818: Elisabeth Rasmussens livserindringer, 32-33.
56. <http://www.brill.com/products/online-resources/north-china-herald-online> (lastet opp 01.02.2015).
57. I debatten blir det ikke referert til Jakobsen Cheng ved navn, men andre kilder bekrefter at det er hennes ekteskap som er omtalt her. Se f. eks.: "A mixed missionary marriage, "I am, etc, Y", J.W. Stevenson, Deputy Director, *The North China Herald*. September 5th, Volume 1898, Issue 1622, 443.
58. Meyer, B. M. (1928). Forløpere. Protestantisk misjon i Human før bokseropprøret. Stavanger: Det Norske Misjonsselskaps forlag, 32-33.
59. Anna Sofie Jakobsen Cheng. Folketelling fra 1900, 1001 Kristiansand: <http://digitalarkivet.arkivverket.no/ftperson/pf01037216000699> (lastet opp 01.02.2015). Anna Chengs's Mission hadde kontakt med andre misjonsorganisasjoner i Kina, som for eksempel den norske misjonsorganisasjonen Bernt Berntsens misjon. «Siste brev fra Anna før hun døde», *Det Gode Budskap*, 1. januar, 1912.
60. «Søster Anna Jakobsen Chengs hjemgang». *Korsets Seier*. Nr. 2. 15. januar, 1912 og Cable (1917), 24.